Utbildningsutskottets betänkande 1983/84: 5

om vissa skolfrågor

Motionerna

1982/83: 461 av Hagar Normark m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala värdet av att undervisning i gammal och modern sällskapsdans införs på skolschemat i grundskolan med början på låg- och mellanstadiet och pågår t. o. m. årskurs 9.

1982/83: 581 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya bidragsregler för fristående skolor i enlighet med vad som i motionen anförts,

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om översyn av författningar och anvisningar inom utbildningsområdet i syfte att förenkla terminologin,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att aktiviteter i skolan som avser föreningsmedverkan eller är av utpräglad hobbykaraktär skall vara frivilliga.

1982/83: 585 av Karin Flodström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar begära att regeringen verkar för att skolöverstyrelsen (SÖ) tillsammans med kooperationen utreder hur den allmänna skolan bättre än hittills redovisar den kooperativa företagsformens idé, principer och tillämpning.

1982/83: 948 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs angående införande av möjligheter att utarbeta lokala kursplaner,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs rörande principerna för transport av elever till andra skolenheter,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs rörande vidgad användning av B-form,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs rörande stöd och stimulans till en- och tvåparallelliga högstadieskolor.

1982/83: 956 av Tore Nilsson (m) och Allan Åkerlind (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kristendom skall återinföras som ämne i skolan.

1982/83: 957 av Tore Nilsson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till direktiv för utformning av frivillig morgonbön i skolan så att utrymme i tid och lokal alltid garanteras.

1982/83: 967 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationaliseringen i grundskolan.

1982/83: 1367 av Inger Hestvik m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar begära att regeringen vidtar åtgärder i syfte att stimulera kommunerna att bygga laborationssalar i mellanstadieskolor.

1982/83: 1611 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ändring av regler och riktlinjer för undervisningsväsendet beträffande skolans roll i kampen mot rasismen i enlighet med innehållet i motionen.

1982/83: 1917 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till lag som förbjuder kommunerna att avgiftsbelägga skolmåltider, läromedel m. m.

6. att riksdagen hos regeringen hemställer om återinrättande av en parlamentarisk skoldelegation med företrädare för samtliga riksdagspartier och med direktiv bl. a. att beakta den kommunalpolitiska nivån i enlighet med vad som anförs i motionen.

1982/83: 2152 av Margot Wallström m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att verksamhet som syftar till att stärka demokrati och självförvaltning i skolan bör stödjas.

Utskottet

De motioner som utskottet behandlar i det följande har väckts under allmänna motionstiden riksmötet 1982/83 och tar upp en rad skilda frågor rörande skolväsendet.

Enligt vad som anförs i motion 1982/83: 461 är regelbunden dansträning tillsammans med andra former av socialt inriktade övningar ett sätt att minska kontaktlösheten bland barn och ungdomar och motverka användandet av alkohol och annan stimulantia. Riksdagen bör därför enligt motionärerna uttala att *undervisning i gammal och modern sällskapsdans* bör införas på schemat i grundskolan.

Utskottet vill dels hänvisa till vad utskottet anförde i ett liknande ärende i sitt betänkande 1980/81: 22 (s. 35), dels erinra om att dans finns upptaget som huvudmoment i ämnet idrott på samtliga stadier i nu gällande läroplan för grundskolan (Lgr 80). Då utskottet inte finner det motiverat med ett uttalande i enlighet med vad som begärs i motion 1982/83: 461, avstyrks motionen.

I motion 1982/83: 581 erinras om riksdagens beslut hösten 1982 om statligt *stöd till fristående skolor* (prop. 1982/83: 1, UbU 1982/83: 10, rskr 1982/83: 63). Motionärerna konstaterar att beslutet inte innebär att varje skola som uppfyller skollagens krav för godkännande för skolpliktens fullgörande erhåller stöd från stat och kommun. Om vissa grundläggande villkor – vilka anges i motionen – är uppfyllda, bör enligt motionärerna såväl statligt som kommunalt bidrag till verksamheten i fristående skolor utgå motsvarande högst kostnaderna för elever i det allmänna skolväsendet. Motionärerna hemställer att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya bidragsregler för fristående skolor i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkande 3).

Vid behandlingen under föregående riksmöte av prop. 1982/83: 1 om skolor med enskild huvudman m. m. hade utskottet bl. a. att ta ställning dels till regeringens förslag om villkor för statsbidrag till fristående skolor, dels till ett antal motionsyrkanden om ett i förhållande till propositionen vidgat statligt och kommunalt stöd till fristående skolor och med samma innebörd som den nu aktuella motionen (UbU 1982/83: 10 s. 12–14). Riksdagen anslöt sig till vad utskottet förordade i frågan (rskr 1982/83: 63). Med hänvisning till detta beslut av riksdagen och till vad utskottet anförde i nämnda betänkande föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1982/83: 581 yrkande 3. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att regeringen den 6 oktober 1983 har beslutat om statsbidrag till 17 fristående skolor. Beslutet avser dels internationella skolor, dels Waldorfskolor, dels skolor med arbetsmiljö med konfessionell prägel.

Frågan om den språkliga utformningen av författningar och anvisningar på utbildningsområdet behandlas i motion 1982/83: 581. Bestämmelser skall skrivas så att de är begripliga och lättolkade, menar motionärerna. De begär *en översyn av författningar m. m. i syfte att förenkla terminologin* (yrkande 5).

Vid riksdagens beslut om ny läroplan för grundskolan (prop. 1978/79: 180, UbU 1978/79: 45, rskr 1978/79: 422) behandlades även frågan om läroplanens språkliga utformning. Utskottet anförde bl. a. att det är viktigt att läroplanen har en enkel och klar språklig utformning (UbU 1978/79: 45 s. 27).

I direktiven (Dir. 1979: 122) för skolförfattningsutredningen (U 1979: 12) anförs bl. a. följande:

Skollagen tillkom 1962. Flertalet paragrafer i lagen har sedan dess ändrats en eller flera gånger. Vissa paragrafer har upphävts, andra har tillkommit. Den språkliga och tekniska utformningen av olika paragrafer speglar olika sätt att formulera författningstext. Lagen är i stort behov av teknisk och språklig översyn. Detsamma gäller, om än inte i samma omfattning, skolförordningen. – – –

I de nya riktlinjerna för författningsspråket anges att man alltid bör ta tillfället i akt att modernisera en äldre författning språkligt, när man skall göra en saklig ändring i den. – – –

Det är omöjligt att modernisera språket i skollagen och skolförordningen om detta skall ske genom språkliga ändringar av olika paragrafer i samband med att dessa ändras sakligt. En språklig och teknisk översyn måste i stället ske i ett sammanhang.

Skolförfattningsutredningen har i sitt delbetänkande Skollagen (Ds U 1981: 4) presenterat ett förslag till ny skollag. I särskilda avsnitt av betänkandet diskuteras den redaktionella och språkliga utformningen (s. 61 ff.). Där framgår bl.a. att utredningen har strävat efter att göra språket i lagtexten så enkelt och lättbegripligt som möjligt. Särskild vikt har därvid lagts vid de bestämmelser som direkt berör många människor, t.ex. bestämmelserna om utbildning i obligatoriska skolformer och i gymnasieskolan. Utredningens förslag bereds inom regeringskansliet. Utskottet har inhämtat att utredningens fortsatta arbete innefattar en översyn av skolförordningen.

Utskottet, som utgår från att både regeringen och berörda myndigheter vid utfärdandet av föreskrifter och allmänna råd på utbildningens område strävar efter klarhet i den språkliga utformningen, föreslår att riksdagen med hänvisning till de i det föregående redovisade omständigheterna avslår motion 1982/83: 581 yrkande 5.

I motion 1982/83: 581 förordas att *aktiviteter som avser föreningsmedverkan i skolan eller är av utpräglad hobbykaraktär* bör vara frivilliga. Riksdagen bör enligt motionärerna som sin mening ge regeringen detta till känna (yrkande 12).

I läroplanen för grundskolan (Lgr 80), som sedan läsåret 1982/83 gäller i sin helhet, föreskrivs att fria aktiviteter – vilka är obligatoriska för eleverna – skall omfatta tid motsvarande två stadieveckotimmar på mellanstadiet och tid motsvarande fem stadieveckotimmar på högstadiet. Vad som bör gälla som riktlinjer för planeringen av fria aktiviteter under skoldagen framgår av läroplanen (s. 21 f.). I fråga om föreningsverksamhet skall skolans personal och ledare i ungdomsföreningar och studieförbund på ett aktivt sätt informera eleverna om olika valmöjligheter. Idéburna, hobbybetonade, idrottsliga och estetiska verksamheter bör befrämjas liksom en inriktning på natur- och miljövårdsfrågor. Utskottet vill som ett exempel peka på elevernas möjligheter att inom ramen för fria aktiviteter eller tillval utveckla sitt intresse för musik. I sammanhanget är det emellertid enligt utskottets mening av vikt att erinra om att all verksamhet under skoldagen skall präglas av skolans mål och därför ha ett pedagogiskt syfte samt att skolstyrelsen ansvarar för de fria aktiviteterna under skoldagen.

Utskottet finner att den nu aktuella motionen syftar till att ändra vissa av de föreskrifter som nu gäller för elevernas deltagande i främst de fria aktiviteterna. Enligt utskottets uppfattning finns inte skäl att göra sådana förändringar. Yrkande 12 i motion 1982/83: 581 bör därför avslås.

Skolans *information om kooperationen* är enligt vad som anförs i motion 1982/83: 585 bristfällig. Motionärerna kräver att den allmänna skolan bättre än hittills redovisar den kooperativa företagsformens idé, principer och tillämpning. Skolöverstyrelsen (SÖ) bör i samråd med kooperationen utreda frågan och vidta de åtgärder som kan erfordras för en tillfredsställande lösning, föreslås det i motionen.

Utskottet vill med anledning av motionen anföra följande.

Den i motionen aktualiserade undervisningen kommer i första hand i fråga inom ämnena företagsekonomi och samhällskunskap i gymnasieskolan samt inom de samhällsorienterande ämnena i grundskolan. De moment i kursplanerna som i det sistnämnda fallet exempelvis kan beröras är Folkrörelser och organisationer, Jämförelser mellan olika ekonomiska system samt Ekonomi- och maktförhållanden (Lgr 80 s. 126).

Utskottet har inhämtat att Kooperativa förbundet (KF) för skolans räkning tillhandahåller utförligt informations- och studiematerial avseende bl. a. konsumentkooperationen. På liknande sätt har skolorna tillgång till material från Lantbrukarnas riksförbund (LRF) när det gäller lantbrukskooperationen. Enligt vad utskottet har erfarit används detta material i icke ringa omfattning i skolan, främst gäller detta de ekonomiska linjerna i gymnasieskolan.

I sammanhanget vill utskottet erinra om att SÖ i november 1982 fick i uppdrag av regeringen att särskilt följa utvecklingen av undervisningen i orienteringsämnena och verka för en utveckling av denna undervisning i läroplanens riktning. Utskottet har inhämtat att som en del i arbetet med uppdraget ingår s. k. hearings med företrädare från bl. a. näringslivet och arbetslivet varvid bl. a. inriktning, innehåll och läromedelsanvändning i orienteringsämnen belyses. Till en sådan hearing har bl. a. KF inbjudits. De frågor som motionärerna för fram behandlas även i de läromedelsanalyser som ingår i arbetet med nämnda uppdrag.

Mot bakgrund av vad som har redovisats ovan avstyrker utskottet förslaget i motion 1982/83: 585 om åtgärder av regeringen syftande till en utredning i nu berörd fråga.

Med målsättningen att skapa en jämlik och meningsfull skola för alla elever bör enligt förslag i motion 1982/83: 948 (yrkande 3) varje skola ges möjligheter att utarbeta *lokala kursplaner* kring en väl definierad kärna av baskunskaper och basfärdigheter.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet peka på att det finns stora möjligheter inom grundskolan att lokalt utforma program och kurser för att såväl tillmötesgå elevernas intressen som stimulera eleverna att utveckla olika intressen. Detta kan ske i fördjupningsstudier på alla stadier, individuellt eller i grupp. Inom skolan finns dessutom en betydande sektor avsedd endast för elevernas fria studieval omfattande temastudier, fria aktiviteter och tillvalskurser (jfr. Lgr 80 s. 33–36). Motion 1982/83: 948 yrkande 3 bör med hänvisning till det anförda avslås av riksdagen.

I motion 1982/83: 948 behandlas också frågan om *små skolenheter*. För att allmänt främja en god skolmiljö föreslås i motionen att skolskjutsar – i den mån transport av elever är nödvändig – bör gå i riktning från överbelagda skolor inom nybyggnadsområden i tätorter ut till mindre skolenheter med få elever utanför tätorten (yrkande 5). Vidare bör enligt motionärerna de pedagogiska fördelar som finns i att elever i olika åldrar undervisas i gemensamma grupper utnyttjas i större utsträckning även vid skolor där elevunderlaget medger s. k. A-form (yrkande 6). Slutligen förordas i motionen att anordnandet av enkla och tvåparallelliga högstadier bör stimuleras. Sålunda bör ledigblivna skollokaler i låg- och mellanstadieskolor utnyttjas för högstadieundervisning (yrkande 7).

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Det finns inte något uttryckligt åliggande för kommunerna att anordna skolskjutsning. Emellertid är kommunerna skyldiga att vidta erforderliga anordningar för att göra utbildningen tillgänglig för eleverna. När skolskjutsning anordnas, gäller förordningen (1970: 340, omtryckt 1975: 880) om skolskjutsning och statens trafiksäkerhetsverks tillämpningsföreskrifter av den 11 maj 1976. Den statliga regleringen på området tar enbart sikte på trafiksäkerheten. Utskottet utgår från att kommunerna även i övrigt anordnar skolskjutsningen på ett ändamålsenligt sätt. Utskottet anser inte att riksdagen bör göra ett uttalande om skolskjutsning i enlighet med yrkande 5 i motion 1982/83: 948.

Beträffande motionens förslag om ökad undervisning i s. k. B-form vill utskottet peka på att tilldelningen till kommunerna av basresurser i viss omfattning avser basresurser som är gemensamma för två eller flera årskurser. Vidare vill utskottet erinra om att skolan enligt läroplanen skall vara indelad i arbetsenheter. Dessa kan bildas av elever ur olika årskurser (jfr. Lgr 80 s. 42 f.). Då det ankommer på kommunen och den lokala ledningen för skolenhet att inom i särskild ordning angivna ramar på ett ändamålsenligt sätt organisera undervisningen, bör riksdagen enligt utskottets mening inte uttala sig för användning av s. k. B-form såsom föreslås i motion 1982/83: 948 yrkande 6. Yrkandet avstyrks därför.

Med anledning av proposition 1981/82: 157 om flexibel skolplanering m. m. beslutade riksdagen våren 1982 bl. a. att kommuner i icke-glesbygd i framtiden skulle kunna ha kvar eller nyinrätta högstadieskolor, s. k. filialskolor, med mindre än tre paralleller (UbU 1981/82: 36, rskr 1981/82: 445). Med hänvisning härtill bör riksdagen avslå motion 1982/83: 948 yrkande 7 om stimulans till enkla och tvåparallelliga högstadier.

Mot bakgrund av att det är angeläget att främja teknisk och naturorienterande utbildning förordas i motion 1982/83: 1367 åtgärder för att stimulera kommunerna att bygga *laborationssalar i mellanstadieskolor*. En åtgärd vore enligt motionärerna att ge kommunerna möjlighet till finansiellt stöd.

Beslut har fattats att avveckla statsbidrag till investeringar i skolbyggnader (prop. 1979/80: 90 bil. 3, UbU 1979/80: 3 y, FiU 1979/80: 25, rskr

1979/80: 287). Riktlinjer för SÖ:s fortsatta uppgifter på skolbyggnadsområdet angavs i samband med riksdagens beslut om den statliga skoladministrationen våren 1981 (prop. 1980/81: 107, UbU 1980/81: 38, rskr 1980/81: 395). Bl. a. skulle gälla att SÖ som stöd för skolhuvudmännens analys och beräkning av lokalbehov vid ny-, till- eller ombyggnad av skollokaler utarbetar särskilda underlag för planeringen av skolans fysiska miljö. Underlagen borde genomgående ha karaktären av allmänna råd. Utskottet har erfarit att SÖ är i färd med att framställa sådana underlag. Det kan förväntas att SÖ härvid ger exempel på hur man skapar ett allaktivitetsrum (med bl. a. s. k. våtbänk) för exempelvis laborativa moment i naturorienterande ämnen. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83: 1367.

Regeringen bör enligt motion 1982/83: 957 utfärda direktiv för utformning av *frivillig morgonbön* i skolan så att tid och lokaler garanteras för verksamheten.

Bestämmelser om anordnande av morgonsamling i grundskolan återfinns i 5 kap. 27 § skolförordningen. Det ankommer på den lokala skolledningen att närmare besluta om formerna för morgonsamlingen. Kommunen ansvarar för lokaler för skolans verksamhet. Utskottet avstyrker härmed motionen.

Utskottet behandlade senast under föregående riksmöte utförligt frågan om undervisningen i grundskolan i religionskunskap och avstyrkte därvid ett motionsförslag om riksdagsuttalande att *kristendom* skulle bli *ett självständigt ämne* i grundskolan (mot. 1981/82: 1364, UbU 1982/83: 4). Med hänvisning till vad utskottet då anförde bör riksdagen avslå det likartade förslaget i motion 1982/83: 956.

I motion 1982/83: 967 krävs åtgärder för att förbättra invandrarelevernas möjligheter att tillgodogöra sig undervisning i olika ämnen och finna sig till rätta i skola och samhälle. Vidare bör skolan ge alla elever en god orientering om olika politiska och religiösa uppfattningar som är betydelsefulla i andra länder och för invandrare i vårt eget land. Skolan bör på så sätt bli en brygga mellan invandrarelevernas kulturer och den svenska kulturen. Motionärerna begär att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om *internationaliseringen i grundskolan* (yrkande 5).

I skolan meddelas bl. a. undervisning i hemspråk och i svenska som främmande språk (svenska som andraspråk). Den senare undervisningen är stadd i snabb utveckling. Utskottet har erfarit att det inom SÖ pågår arbete som bl. a. kan leda till att ett servicematerial för undervisningen i svenska som främmande språk kommer att publiceras under läsåret 1984/85. I vad avser hemspråksundervisningen utarbetas f. n. kommentarmaterial rörande jugoslaviska språk. I övrigt planeras inte något kommentarmaterial rörande invandrarfrågor i avvaktan på statsmakternas beslut och

eventuella regeringsuppdrag till SÖ med anledning av språk- och kulturarvsutredningens förslag. Utredningen har helt nyligen till regeringen överlämnat sitt huvudbetänkande Olika ursprung – Gemenskap i Sverige, Undervisning för språklig och kulturell mångfald (SOU 1983: 57). Utskottet vill i sammanhanget peka på att utredningen föreslår att s. k. interkulturell undervisning bör vara grund för fortsatta och nödvändiga åtgärder inom skolundervisningen. Med hänvisning till de redovisade omständigheterna anser utskottet att det nu inte är påkallat med någon särskild åtgärd från riksdagens sida, varför yrkande 5 i motion 1982/83: 967 avstyrks.

I motion 1982/83: 1610 pekas på den invandrarfientlighet och de rasistiska tendenser som gör sig gällande i dag och som enligt motionärerna bl. a. utgör ett allvarligt hot mot invandrarna. För att förbättra invandrarnas situation krävs i motionen ökad information till det svenska folket om invandringens historiska orsaker m. m. Skolans roll är härvid av stor betydelse. Med hänvisning till vad som anförs i motionen hemställs i yrkande 5 i motion 1982/83: 1611 om förslag till ändrade regler och riktlinjer beträffande *skolans roll i kampen mot rasismen*.

Med anledning av motionen vill utskottet peka på vissa åtgärder som har vidtagits och som ligger i linje med syftet i motionen.

SÖ utkom år 1979 med ett omfattande handlingsprogram för sitt arbete med invandrarfrågor. Häri ges bl. a. bakgrundsbeskrivningar såsom Invandringens omfattning och sammansättning, Invandrarnas sociala situation, samverkan eller konflikt mellan invandrare och svenskar. Ett särskilt avsnitt ägnas åt attityder och värderingar, relationer mellan majoritetsgrupp och minoritetsgrupp där det bl. a. heter: "En förutsättning för att man skall kunna genomföra många av de åtgärder som föreslås i detta handlingsprogram, är att man lyckas skapa tillitsfulla, positiva relationer mellan olika kulturella grupper i samhället. Det är därför viktigt för alla som verkar i utbildningssamhället att bl. a. blottlägga, bearbeta och motarbeta fördomar och negativa attityder och därigenom medverka till att förhindra diskriminerande handlingar."

I den läroplan för grundskolan som i sin helhet gäller fr. o. m. läsåret 1982/83 (Lgr 80) föreskrivs att skolan skall ge eleverna insikter i invandrarfrågor. Vidare heter det (s. 17): "Skolan skall söka grundlägga solidaritet med eftersatta grupper inom och utom landet. Den skall aktivt verka för att invandrarna i vårt land innefattas i samhällsgemenskapen. Den skall också grundlägga en vilja att söka fredliga lösningar av konflikter. Det betyder att skolan skall sträva efter att ge eleverna en förmåga att leva sig in i och förstå hur andra människor har det och en vilja att handla med också deras bästa för ögonen." Utskottet vill även i detta sammanhang erinra om det kommentarmaterial rörande invandrarfrågor som SÖ med anledning av språk- och kulturarvskommitténs nyssnämnda huvudbetänkande kommer att utarbeta.

Diskrimineringsutredningen (A 1978:06) har nyligen kommit ut med rapporten Fostran till tolerans? Etniska relationer i skolan författad av utredningens sekreterare Erland Bergman (Liber Förlag, Stockholm 1983). Den redovisar enkäter och undersökningar på skilda nivåer och framlägger förslag till åtgärder inom hela skolsystemet.

Sedan kort tid finns en broschyr, Diskriminering och hets mot folkgrupp, utgiven av statens invandrarverk som förklarar innehållet i den lagstiftning som ger invandrare och etniska minoriteter skydd mot olaga diskriminering och hets mot folkgrupp och ger anvisningar om hur det går till att anmäla misstanke om brott.

För egen del vill utskottet framhålla den i motion 1982/83: 1611 aktualiserade frågan såsom mycket allvarlig och utskottet instämmer med motionärerna då det gäller att betona skolans roll i sammanhanget. Enligt utskottets uppfattning bör emellertid de uppgifter och skyldigheter som ankommer på skolan för att motverka rasism kunna fullgöras utan att riksdagen av regeringen begär de åtgärder varom yrkas i motionen. Utskottet avstyrker därför motion 1982/83: 1611 yrkande 5.

I motion 1982/83: 1917 yrkande 5 hemställs om förslag till lag om förbud för kommunerna att *avgiftsbelägga skolmåltider, läromedel m. m.*

För utbildningen i grundskolan och i gymnasieskolan får avgift inte tas ut (28 § och 29 § andra stycket skollagen). Enligt 2 kap. 27 § skolförordningen skall elever i grundskolan i skälig omfattning ha tillgång till läromedel och annan materiel som fordras för en tidsenlig undervisning. I paragrafen finns även vissa bestämmelser om gåvoläromedel.

Mot bakgrund av att det har förekommit diskussioner om i vilken utsträckning avgifter får tas ut av elever i grundskolan och gymnasieskolan har skolförfattningsutredningen i sitt delbetänkande Skollagen (Ds U 1981:4 s. 86 ff.) försökt att klarlägga innebörden av gällande bestämmelser, bl. a. såvitt avser läromedel, och övervägt om författningsregleringen kan göras tydligare. Betänkandet har remissbehandlats och är föremål för fortsatt beredning inom regeringskansliet.

När det gäller skolmåltidsverksamheten finns inte något uttryckligt åliggande för kommunerna att anordna skolmåltider. I 2 kap. 27 § tredje stycket skolförordningen föreskrivs emellertid att måltid i samband med undervisningen i hemkunskap skall vara kostnadsfri för eleverna i grundskolan.

Vid behandlingen under föregående riksmöte av förslag om förbud att avgiftsbelägga skolmåltider (mot. 1981/82: 1375 yrkande 7, UbU 1982/83: 4) anförde utskottet att det inte var berett att föreslå riksdagen lagbestämmelser i enlighet med motionens syfte. Utskottet ansåg emellertid att skolmåltidsverksamheten är en angelägen del av skolans totala verksamhet och utgick från att skolhuvudmannen känner stort ansvar även för denna del av skolans verksamhet.

Med hänvisning till vad som redovisats ovan och till vad utskottet anförde i frågan under riksmötet 1982/83 avstyrker utskottet motion 1982/83: 1917 yrkande 5.

Den i samband med beslutet år 1979 om ny läroplan för grundskolan inrättade *parlamentariska skoldelegationen*, vilken sedermera har upphört med sin verksamhet, föreslås i motion 1982/83: 1917 yrkande 6 bli ånyo inrättad. Dess uppföljning av läroplanen bör enligt motionärerna särskilt beakta den kommunalpolitiska nivån.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet peka på att det i SÖ:s styrelse finns företrädare för riksdagspartier. En politisk uppföljning av beslutade reformer på skolans område är också möjlig inom ramen för skolstyrelsernas verksamhet. Utskottet finner inte skäl att tillstyrka yrkande 6 i motion 1982/83: 1917.

I motion 1982/83: 2152 framhålls att det är viktigt att debatten om en demokratisering av skolan hålls vid liv. Motionärerna pekar på försök som bedrivs med s. k. självförvaltande skolor och begär att riksdagen uttalar att regeringen aktivt bör uppmuntra och stödja verksamhet som syftar till att stärka *demokrati och självförvaltning i skolan* (yrkande 2).

I skollagens inledande paragraf sägs bl. a. att undervisningen av barn och ungdom bl. a. syftar till att främja elevernas utveckling till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar. Läroplanen för grundskolan slår fast att ett av skolans mål är att ge barn och ungdom en demokratisk fostran. Det heter bl. a. att verksamheter, som kräver samarbete och ansvarstagande, på ett avgörande sätt bidrar till att åskådliggöra betydelsen av demokratiskt beslutade överenskommelser och regler. Utskottet har denna dag i annat sammanhang (se UbU 1983/84: 3) haft anledning att erinra om organ för elev- och föräldrasamråd samt skolkonferens i grundskolan och gymnasieskolan (jfr. 2 a, 2 b och 3 kap. skolförordningen).

Utskottet anser att tillämpningen av gällande regler för skolan bl. a. bör kunna bidra till en utveckling av skolan i den riktning som åsyftas i motionen.

Enligt vad utskottet har erfarit prövas på skilda håll i landet nya vägar för att nå skolans övergripande mål i nu berört hänseende. Utskottet vill härvid peka på de försök som pågår i bl. a. Gävle (Tranmursskolan) och Öckerö (Brattebergsskolan).

När det gäller den särskilda åtgärd från riksdagens sida som föreslås i motionen anser utskottet att både regeringen och berörda myndigheter – inte minst på lokal nivå – inom ramen för gällande författningar och utan det begärda uttalandet bör kunna främja åtgärder som syftar till att ytterligare stärka skoldemokratin. Med hänvisning härtill och till vad utskottet anfört i det föregående föreslår utskottet att motion 1982/83: 2152 yrkande 2 avslås av riksdagen.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande undervisning i dans avslår motion 1982/83: 461,
2. att riksdagen beträffande stöd till fristående skolor avslår motion 1982/83: 581 yrkande 3,
3. att riksdagen beträffande viss översyn av författningar m. m. avslår motion 1982/83: 581 yrkande 5,
4. att riksdagen beträffande föreningsmedverkan m. m. i skolan avslår motion 1982/83: 581 yrkande 12,
5. att riksdagen beträffande information i skolan om kooperationen avslår motion 1982/83: 585,
6. att riksdagen beträffande lokala kursplaner avslår motion 1982/83: 948 yrkande 3,
7. att riksdagen beträffande små skolenheter m. m. avslår motion 1982/83: 948 yrkandena 5, 6 och 7,
8. att riksdagen beträffande laborationssalar i mellanstadieskolor avslår motion 1982/83: 1367,
9. att riksdagen beträffande frivillig morgonbön avslår motion 1982/83: 957,
10. att riksdagen beträffande kristendom som självständigt ämne avslår motion 1982/83: 956,
11. att riksdagen beträffande internationaliseringen i grundskolan avslår motion 1982/83: 967 yrkande 5,
12. att riksdagen beträffande skolans roll i kampen mot rasism avslår motion 1982/83: 1611 yrkande 5,
13. att riksdagen beträffande förbud att avgiftsbelägga skolmåltider m. m. avslår motion 1982/83: 1917 yrkande 5,
14. att riksdagen beträffande parlamentarisk skoldelegation avslår motion 1982/83: 1917 yrkande 6,
15. att riksdagen beträffande demokrati och självförvaltning i skolan avslår motion 1982/83: 2152 yrkande 2.

Stockholm den 10 november 1983

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Bengt Wiklund (s), Lars Gustafsson (s), Helge Hagberg (s), Birgitta Rydle (m), Lars Svensson (s), Göran Allmér (m), Jörgen Ullenhag (fp), Göran Persson (s), Gunnar Hökmark (m), Larz Johansson (c), Ingvar Johnsson (s) och Nils Berndtson (vpk).

Reservationer

1. Stöd till fristående skolor (mom. 2)

Per Unckel, Birgitta Rydle, Göran Allmér och Gunnar Hökmark (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Vid behandlingen" och slutar "konfessionell prägel" bort ha följande lydelse:

Endast ett fåtal elever går i fristående skolor. Det allmänna skolväsendet är nu så väl utvecklat att det tål den konkurrens som en ökad satsning på fristående skolor kan innebära. Utskottet hävdar som sin uppfattning att många olika fristående skolor skulle ha en positiv inverkan inte bara på den pedagogiska utvecklingen utan också på elevernas möjlighet att välja en utbildning som passar dem. Även om det kan hävdas att det inte föreligger någon juridisk skyldighet för det allmänna att ekonomiskt eller på annat sätt stödja fristående skolor, kan det allmänna emellertid inte utan vidare friskriva sig från ett moraliskt ansvar för att friheten också kan utnyttjas. Enligt utskottets mening skall de fristående skolorna inte bedömas på basis av vad de tillför det offentliga skolväsendet utan på basis av vad de ger elever och föräldrar. Det faller sig därför naturligt att det offentliga skall se som sin roll att ge elever och föräldrar en reell valmöjlighet mellan den allmänna skolan och fristående skolor. Kostnaderna för föräldrar att låta sina barn gå i en fristående skola utan statsbidrag är så höga att de för de flesta omöjliggör utnyttjandet av friheten. Man kan i sammanhanget peka på att den som med stora uppoffringar likväl utnyttjar sin rätt, samtidigt genom erläggandet av skatt bidrar till det allmänna skolväsendet.

Samtidigt som utskottet förordar att fristående skolor som godkänts för skolpliktens fullgörande i princip skall vara berättigade till statligt stöd, anser emellertid utskottet det naturligt att vissa grundläggande krav bör ställas för erhållande av bidrag. Det gäller inte bara allmänna kvalitetskrav och krav på att målsättningen i den allmänna skolans läroplan uppfylls. Därutöver är det befogat att ställa krav på elevantal och stabilitet i verksamheten. Men när sådana grundläggande villkor är uppfyllda, bör såväl statligt som kommunalt bidrag till verksamheten kunna utgå motsvarande högst kostnaderna för elever i det allmänna skolväsendet.

Mot bakgrund av vad utskottet här har anfört föreslår utskottet att regeringen utfärdar nya regler för statligt stöd till fristående skolor i överensstämmelse med vad utskottet har anfört ovan och med vad som förordas i motion 1982/83: 581 yrkande 3. Riksdagen bör med bifall till motionen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande stöd till fristående skolor med bifall till motion 1982/83: 581 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

2. Föreningsmedverkan m. m. i skolan (mom. 4)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle, Göran Allmér och Gunnar Hökmark (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "I läroplanen" och slutar "därför avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet är ense med motionärerna om att föreningsaktiviteter och utpräglad hobbyverksamhet inte bör inkräkta på elevernas tid för schemabunden verksamhet. Tiden för fria aktiviteter bör främst utnyttjas för stöd till svagpresterande elever och till elever som kommer efter i undervisningen. På så sätt kan elevers behov av olika lång tid för inlärning tillgodoses.

Riksdagen bör med bifall till motion 1982/83: 581 yrkande 12 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet här har anfört om föreningsmedverkan m. m. i skolan.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen beträffande föreningsmedverkan m. m. i skolan med bifall till motion 1982/83: 581 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

3. Förbud att avgiftsbelägga skolmåltider m. m. och inrättande av en parlamentarisk skoldelegation (mom. 13 och 14)

Nils Berndtson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "För utbildningen" och på s. 10 slutar "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Utskottet har erfarit att kommunala beslut avseende läromedel, skolmåltider, hjälpmedel i skolarbetet m. m. kraftigt påverkas av de olikartade ekonomiska resurser kommunerna har. Minskade kommunala insatser på de i förevarande sammanhang aktuella områdena drabbar redan hårt utsatta grupper. Det är mot bakgrund härav nödvändigt att riksdagen fattar sådana beslut att alla elever garanteras tillgång på läroböcker, skolmåltider m. m. på en sådan nivå att skolan kan förmedla kunskaper under förhållanden som riksdagen har förutsatt i sina beslut om grundskolan.

Utskottet tillstyrker med hänvisning till det anförda förslaget om lagstiftning i syfte att förbjuda kommunerna att avgiftsbelägga skolmåltider, läromedel m. m. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1982/83: 1917 yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "Utskottet vill" och slutar "motion 1982/83: 1917" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet erinra om att avsikten med inrättandet av den i motionen åsyftade skoldelegationen var att förstärka den parlamentariska bevakningen på ett centralt reformområde.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det finns behov av en parlamentariskt sammansatt uppföljningsgrupp. Direktiven för en återuppståndén skoldelegation bör omfatta ett uppföljningsansvar som särskilt beaktar den kommunalpolitiska nivån, dvs. den nivå där riksdagens beslut verkställs av demokratiskt utsedda organ.

Vad utskottet här har anfört bör riksdagen med bifall till motion 1982/83: 1917 yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 13 och 14 bort ha följande lydelse:

13. att riksdagen beträffande förbud att avgiftsbelägga skolmåltider m. m. med bifall till motion 1982/83: 1917 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,
14. att riksdagen beträffande parlamentarisk skoldelegation med bifall till motion 1982/83: 1917 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1983